Boekbespreking

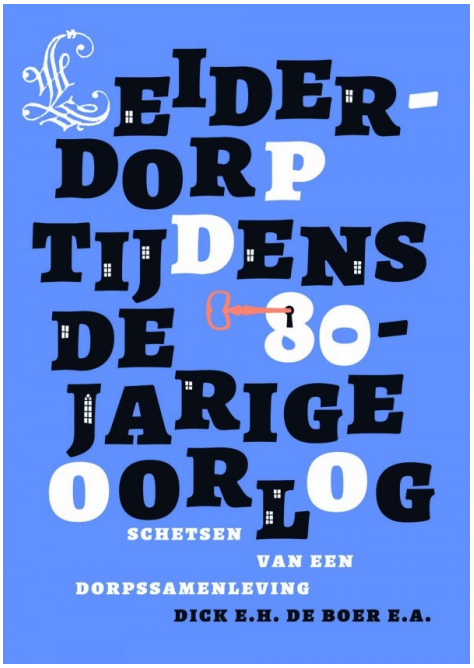

Boer, Dick E.H. de e.a., *Leiderdorp tijdens de 80-jarige oorlog. Schetsen van een dorpssamenleving.* Leiden, Ginkgo, 2019; ISBN 978-90-71256-74-5. 432 pag. € 29,95.

Dit kloeke boek is opvallend. Door de slinger op de rug, die de Oude Rijn uit het gemeentewapen moet verbeelden en ook nog eens op elke bladzijde terugkomt, zal iemand die dit boek in zijn overvolle boekenkast zoekt, het vrijwel meteen vinden. Het doet wel een beetje aan een leeslint denken. Ook de verdere vormgeving is speciaal: nootnummers erg opvallend gedrukt in de algemene steunkleur rood, beginletters die als een soort middeleeuwse sierletters uitgevoerd zijn, bij iedere nieuwe alinea een soort cadelle (lijkt op een letter q) en bij ieder tussenkopje een sleuteltje van een niet alledaags type. En dan overal rechtsonder op de bladzijden het eerste woord of woorden van de volgende pagina – vroeger nuttig bij het lezen tijdens het omslaan van een bladzijde en een bewijs dat er geen bladzijde ontbrak, maar nu niet meer dan een geintje, dat er echter mogelijk voor gezorgd heeft dat de paginanummers naar de rug van het boek verschoven zijn, waar ze toch lastiger te vinden zijn dan op hun gewone plaats.

Ook is het opvallend door het overvloedige illustratiemateriaal, vrijwel geheel in kleur. Er zitten heel wat onbekende plaatjes tussen, naast zo goed als al het kaartmateriaal uit 1568-1648 dat maar bewaard gebleven is. Vaak zijn details flink vergroot en toch nog uiterst scherp. Alleen al het bijeenzoeken van die plaatjes en het verkrijgen van goede foto's/scans moet een flink karwei zijn geweest. Niets dan lof daarvoor.

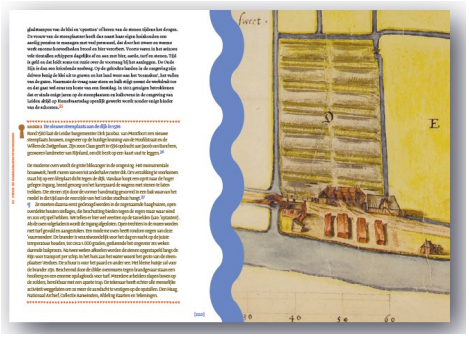

Paginavoorbeeld uit het besproken boek

En dan de inhoud. Naast hoofdauteur Dick de Boer, die vijf hoofdstukken (plus de inleiding en een transcriptie van het Hoofdgeld 1622) verzorgde, hebben ook *Willem Hovestreydt*, *Hans Endhoven*, *Edward Sodderland* en *Emil Broesterhuizen* een hoofdstuk verzorgd. Allen hebben grondig onderzoek verricht en dat om weten te zetten in fraaie, doorwrochte verhalen. Maar daarmee zijn het geen saaie verhalen geworden – integendeel. Bij zo'n hoofdauteur, wiens 'fingerprint' ook in andere verhalen hier en daar voelbaar is, hoef je ook niet te twijfelen of alles vlot leesbaar is. Zijn coördinatie heeft er ook wel voor gezorgd dat er veelvuldig verwezen wordt, zodat het niet allemaal volledig op zichzelf staande bijdragen geworden zijn.

Dick de Boer behandelt zoveel facetten dat het opnoemen ervan al een lange lijst vormt, maar de kerkgeschiedenis, niet alleen van het gebouw maar ook van alle predikanten (1594-

1648), scholen (met de dorpsonderwijzers biografisch uitvoerig beschreven), de Rederijkerskamer, met volkscultuur en schilderkunst, en de Vrede van Munster en het tijdsbeeld van Leiderdorp in 1648, mogen toch wel met name genoemd worden. Hovestreydt behandelt zeer gedetailleerd alles wat met Huis ter Does te maken heeft, met name ook de bekendere bewoners ervan, en Endhoven beschrijft de hele steenbakkers- en kalkbrandersindustrie aan de hand van een casus: de familie Verdoes. De herbergen en alles wat in de verste verte met alcohol van doen heeft, zijn door Sodderland zeer gedetailleerd beschreven (al heeft hij aan het eind flink wat losse eindjes overgehouden) en enkele meer algemene lijnen zijn door Broesterhuizen getrokken. Van alle bijdragen kan getuigd worden dat ze tal van nieuwe vondsten belichten, zeer diepgravend zijn en de wetenschap echt voorthelpen. En dat ook nog eens in vlot leesbare betogen.

Dit is in alle opzichten een indrukwekkend boek geworden. En dan, na 406 bladzijden gelezen te hebben, de mededeling “Dit boek is niet meer dan een eerste aanzet”. Ja, er ligt nog een schat aan bronnen, maar inderdaad: “Wie neemt de handschoen op om de duizenden bezitstransacties en de daar genoemde belendingen in kaart te brengen, om de ontwikkelingen in de huizen- en grondprijzen te leren kennen …” Overigens zijn de grove ontwikkelingen in bijvoorbeeld huizenprijzen wel bekend en of statistiek hier in dit ietwat atypische dorp wel zo algemeen maatgevend zou kunnen zijn – er zijn grove leugens, grovere leugens en nog erger… Maar dit is een boek waar velen likkebaardend naar zullen kijken en wensen dat voor Leiderdorp iedere tijdsperiode op dezelfde manier behandeld zou worden of dat elke plaats in de regio Rijnland zo’n uitvoerige studie over ‘slechts’ 80 jaar zou krijgen.

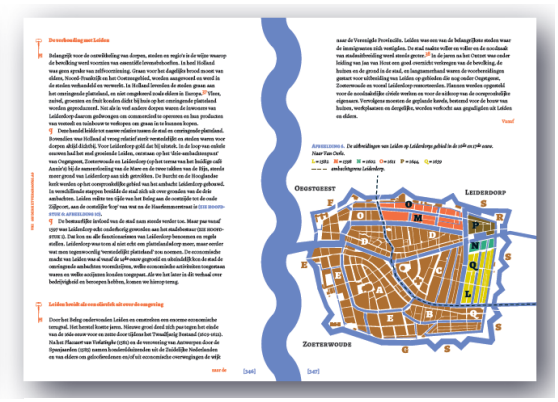

Paginavoorbeeld uit het besproken boek

Maar is dit dan een perfect boek? Nou nee. Het lijkt soms alsof een allerlaatste correctieronde nagelaten is, met veel imperfecties, ook soms rare zinnen. En dan inhoudelijk. Er zijn relatief veel illustraties van oude teksten, en een goede recensent vergelijkt dan nog wel eens wat hij leest met wat hij leest, dus het plaatje met de transcriptie. Over het gros van de transcripties niets dan lof, zeker ook waar het slecht leesbare stukken betreft, en de hier veelvuldig voorkomende ‘hertalingen’ zijn maar met één woord te kwalificeren: knap! Maar neem de hanepoten op p. 212 en de transcriptie op p. 211: een zin als “Dat mach men mercken int landen nu van Hollande” lees ik toch echt als “Dat mach men mercken in ’t landouwe van Hollandt”. Als dit de enige mislezing zou zijn, zou deze opmerking niet gemaakt zijn, helaas. Ook namen worden nog wel eens verkeerd gelezen; zo wordt op p. 234 genoemd Hester Sincklaen, weduwe van wijlen Idacus Plancius. Maar de weduwe van Isacus Plancius heette Hester (Wijnandsdr.) Lincklaen (zie bijvoorbeeld ONA 506_0144_0236). Ook verkeerde dateringen zijn niet echt zeldzaam. Zo is de afbeelding op p. 375, een kaart getekend door Jan Pietersz. Dou, afkomstig uit een kaartboek dat gedateerd zou zijn 1637, maar hij overleed al in 1635. En een complete paragraaf gaat er mank aan. Op p. 380 wordt de verbetering van de Lage Rijndijk in 1610 behandeld. Dat op

basis van twee rekesten met een droogzegel en de handtekening van Hogeveen, waarvan een met de cijfers 1, 6 en 10. Maar het zegelrecht is pas in 1622 ingevoerd, en Albrecht van Hoogeveen was stadssecretaris van Leiden van 1638 tot 1648. Het eerste (grootste) stuk is gezegeld in 46 10, dus oktober 1646, en het tweede niet op 1-7-1611, maar 1-7-1644. Hier had de onderzoeker wel wat zorgvuldiger mogen zijn, want uit de acht namen onder het tweede rekest, dat een veel korter tracé van de Lage Rijndijk wilde laten bestraten, zijn die van mr. Jan Gerritsz. (?) Ledesetter en mr. Pieter Joosten Lansheer dankzij hun titel snel te herkennen als van p. 288. Dit zijn personen die in de veertiger jaren van de zeventiende eeuw leefden en werkten. En ook de plaatsbepaling van het einde van de verzochte bestrating, het huis van de weduwe van Cornelis Gerritsz. van Harmelen, leidt daartoe: Aeltgen Jansdr. werd op 6 februari 1648 begraven (zie p. 401); haar man was biersteker en zoon en broer van de schout, maar helaas wordt zijn sterfjaar nergens genoemd (hij leefde nog in de dertiger jaren). Wanneer van al de ondertekenaars nagezocht zou worden wanneer ze geleefd hebben, en de Leidse notarissen die de rekesten schreven geïdentificeerd, zou de datering in de jaren 1640 nog veel scherper gesteld kunnen worden. En het latere handschrift dat 41 op de rug geschreven heeft, is van gemeentearchivaris Rammelman Elsevier (1855-1885) en de potloodaantekening “Uit het archief der heerlijkheid Leiderdorp” is geschreven door zijn opvolger Ch.M. Dozy (1886-1901).

De uitleg op p. 371 van het uitlenen van geld door de Heilige Geestmeesters en kerkmeesters is zwak; de auteur is slachtoffer van de al eeuwigdurende verwarring tussen lener en uitlener, tot in het hedendaagse hypotheekrecht toe. En de kleurige kaart op p. 347 is té hulpbehoevend.

Zo kun je vitten, vitten en nog eens scherpslijpen. Dit is dus geen perfect boek. Maar het dwingt wel enorm respect af, en dat verdient het.

Piet de Baar